

Механізм реалізації політики інноваційного розвитку регіонів наведено на рис.

Висновки. На завершення зазначимо, що побудова механізму реалізації інноваційного розвитку регіонів потребує охоплення всієї сукупності як вертикальних, так і горизонтальних зв'язків між усіма учасниками інноваційної діяльності, це дало б змогу створити єдиний орган виконавчої влади для здійснення вираженої державної регіональної інноваційної політики.

Література

1. Ковальова Ю.М. Механізм регулювання соціально-економічного розвитку регіону на основі формування кластерів // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 4. – С. 179-187.

2. Федулова Л.І. Фінансова складова в національній інноваційній системі України. / Л.І. Федулова // Фінанси України. – 2007. – № 6. – С. 14-21.

3. Зінь Е., Валюх А. Механізм розвитку регіональної інноваційної діяльності. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.ashsu.org/index.php?module=pagemaster&PAGE_user_or=view_page&PAGE_id=403.

4. Федулова Л.І. Інноваційна економіка : підручник [для студ. ВНЗО]. – К. : Вид-во "Либідь", 2006. – 477 с.

УДК 338.439.62

*Проф. М.І. Яцків, канд. екон. наук; доц. Т.М. Степура,
канд. екон. наук – Львівська філія Європейського університету*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ ТА РІВЕНЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

Досліджено основні показники соціально-економічного розвитку Львівської області та їхній вплив на рівень життя населення.

Ключові слова: виробництво, доходи, заробітна плата, витрати споживання, криза, рівень життя.

*Prof. M.I. Yatskiv; assoc. prof. T.M. Stepura – European University,
Lviv department*

The social-economic development of region and the standard of living

The main figures of the social- economic development of Lviv region and their influence on the standard of living are investigated.

Keywords: production, earning, salary, consuming expenses, crisis, standard of living.

Постановка проблеми. Рівень розвитку всіх галузей національної економіки є основою функціонування фінансів держави, її рейтингу на світовому ринку. Одночасно існує значна кореляція цього рівня із соціальним станом, забезпеченням населення товарами продовольчого й промислового походження, а також можливостями цей товар купити, тобто платіжною спроможністю населення. Ця залежність виражається у ланцюжку "виробник – економіка – фінанси – рівень життя населення" та специфіці взаємодії на кожній із ланок. Адже розвиток економіки визначається не лише обсягами виробленого продукту у натуральному чи вартісному виразах, але й спроможністю населення придбати ці блага у певному структурному співвідношенні продовольчих та непродовольчих груп товарів у бюджеті домогоспо-

дарства. Дослідження цих питань уможливить реальну оцінку сучасного стану соціально-економічного розвитку з наукового погляду й відшукування шляхів мінімізації впливу фінансової кризи на рівень життя населення.

Актуальність теми визначається насамперед наповненням ринку товарами промислового й сільськогосподарського походження, кількість яких в умовах рецесії економіки різко зменшується. Свідченням цього є сьогодення ситуація, коли "...люди тепер перейшли на "соціальні" продукти і речі першої необхідності". І далі: "Та й полиці тепер не так гнутья від товарів, як у старі добрі часи" [1, с. 1-3].

Інший чинник, мабуть важливіший, – зменшення доходів на фоні росту інфляції через масове вимушене безробіття, добровільно-примусові відпустки, а відтак – падіння платоспроможного попиту населення. Цей процес низка науковців означила терміном "продовольча доступність", розуміючи під ним співвідношення фактичного і балансового рівнів продовольчого споживання [2, 3]. Вважаємо, що це однаковою, якщо не більшою, мірою стосується й споживання (купівлі) товарів промислового походження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виникнення фінансової кризи (й не тільки в Україні), рецесія економічного розвитку відповідним чином вплинули на поглиблення соціальних проблем, серед яких й рівень життя населення. Соціальна захищеність населення завжди декларувалась як пріоритетний напрям політики, але не завжди на її потреби виділялися достатні суми коштів. У наукових дослідженнях проблеми соціально-економічного розвитку регіонів взаємопов'язано з рівнем життя населення знайшли відображення у працях таких вітчизняних вчених, як О.А. Біттер, В.Г. Галанець, С.І. Дем'яненко, В.В. Мессель-Веселяк, Б.Й. Пасхавер, П.Т. Саблук, У.Я. Садова, В.Г. Черевко, В.В. Юрчишин.

Проте сучасний кризовий стан свідчить про недостатність досліджень розвитку виробництва та його кореляції з рівнем життя населення на регіональному рівні. Простежуються значні диспропорції у динаміці та тенденціях розвитку виробництва і споживання, а також у кон'юктурі ринку.

Мета дослідження – вивчити фактичний стан соціально-економічного розвитку Львівської області за останні п'ять років для знаходження тенденцій змін, ознак їх прояву та впливу на рівень життя населення. На цій основі зроблено відповідні висновки й вказано відповідні шляхи поліпшення становища на перспективу.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення належних темпів розвитку виробництва є основою успішного функціонування економіки держави. Для практичних потреб і наукових узагальнень та прогнозів економічний аналіз користується інформацією, яку зводять органи статистики за цілою системою показників. Зокрема, для загальної оцінки вивчають певну систему показників, які всебічно характеризують соціальний та економічний розвиток регіону. Безперечно, призначення й спеціалізація підприємств різного виробничого напрямку неоднакові й вимірюються відмінними економічними характеристиками. Тому для зведеної оцінки доводиться охоплювати цілу їхню систему (табл. 1).

Табл. 1. Основні соціально-економічні показники розвитку Львівської області

Показники економічної діяльності	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2007 р., в % до 2003 р.
Валовий регіональний продукт, млн грн	10547,0	13992,0	17192,0	21486,0	23407,0	у 2,2 р.
у розрахунку на 1 особу, грн	4049	5396	6657	8351	9097	у 2,2 р.
Основні засоби за первісною вартістю на кінець року, млн грн	47085,4	51890,2	59232,3	68867,4	78386,6	166,5
Бюджет області, млн грн						
доходи	1693,0	1921,7	3142,9	4581,0	5316,7	у 3,1 р.
видатки	1619,3	2581,6	2590,9	3712,2	5180,5	у 3,2 р.
дефіцит (профіцит)	73,7	– 37,2	29,7	46,2	136,2	184,8
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, млн грн	778,4	302,5	990,7	1096,3	1382,9	177,6
Обсяг реалізованої продукції промисловості, млн грн	7781,2	9117,5	11759,3	14368,7	18051,1	у 2,3 р.
у розрахунку на 1 особу, грн	2987,4	3515,9	4554,3	5584,9	7040,0	у 2,4 р.
Продукція сільського господарства за порівняльними цінами 2005 р., млн грн	4070,5	4126,4	4057,7	4264,7	4292,7	105,5
Капітальні інвестиції, млн грн	3082,6	4377,0	5441,8	6835,3	9872,4	у 3,2 р.
Інвестиції в основний капітал, млн грн	2559,0	3634,0	4681,7	5875,5	8287,3	у 3,2 р.
Введення в експлуатацію загальної площі житла, тис. м ²	397,5	545,4	499,4	482,9	669,5	168,4
у розрахунку на 1000 осіб, м ²	153,7	211,8	194,8	189,1	263,0	171,1
Обсяг виконаних будівельних робіт, млн грн	854,5	1096,9	1155,9	1972,6	2807,5	у 3,3 р.
Відправлення (перевезення) вантажів усіма видами транспорту, млн т	33,0	28,5	26,7	28,8	28,5	86,4
Відправлення (перевезення) пасажирів усіма видами транспорту, млн	306,8	292,3	298,9	320,5	333,3	108,6
Обіг роздрібною торгівлі, млн грн	4639,9	6211,1	8795,9	10968,4	15037,2	у 3,2 р.
у розрахунку на 1 особу, грн	1781	2395	3406	4263	5865	у 3,3 р.
Прямі іноземні інвестиції, млн дол. США	304,9	358,2	426,9	515,0	841,4	у 2,8 р.
у розрахунку на 1 особу, дол. США	117,9	136,0	148,5	201,6	330,5	у 2,8 р.

Джерело: 4, с. 38-39.

За офіційними статистичними даними, протягом 2003-2007 рр. всі галузі економіки області розвивалися надзвичайно інтенсивно, всі показники зростали перманентно й високими темпами. Так, валовий регіональний продукт щорічно збільшувався на 44 %, здебільшого за рахунок обсягу реалізованої продукції промисловості – у 2,3 рази. і ріст дефіциту на 46,4 %. Щорічно обсяг виконаних будівельних робіт зростав на 65,7 %, обіг роздрібною торгівлі – на 64,8 %. Щоправда, дивно, що перевезення вантажів усіма видами транспорту скоротилися за 5-річний період на 13,6 %, хіба що завдяки залізничним вантажоперевезенням усередині області.

На цьому фоні викликає надзвичайну тривогу практично відсутнє зростання обсягу виробництва продукції сільського господарства, що потенційно спричинює нестачу власного продовольства. Зокрема, бракує власного цукру, бо з 5 цукрозаводів нормально працює лише Радехівський, молока й молочних виробів, овочів і фруктів, риби. Ці продукти доводиться завозити, як мінімум, з інших областей, що веде до їх подорожчання.

Потенційними ознаками наближення фінансової кризи були невисокі темпи приросту фінансових результатів від звичайної діяльності до оподаткування – лише на 77,6 % за досліджуваний період. Також і перевищення темпів росту видатків бюджету над доходами на 5,9 % і ріст дефіциту на 37,0 % у середньому за кожен рік п'ятирічного періоду. Сюди ж можна віднести й незначні за обсягами іноземні інвестиції, сума яких у 2007 р. становила лише 841,4 млн дол. США.

Ріст показників обсягу виробництва продукції промисловості, сільського господарства, обсягів вантажоперевезень тощо створює потенційні можливості для зміцнення соціального становища працівників, розвитку соціальної інфраструктури, підвищення добробуту населення. При цьому приріст продукції основних галузей економіки регіону повинен забезпечувати адекватний приріст доходів населення (табл. 2).

Табл. 2. Доходи і витрати населення Львівської області, млн грн

Показники економічної діяльності	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2007 р. в % до 2003 р.
Доходи,	11466	14352	19823	23804	33895	269,4
зокрема						
заробітна плата	4642	5715	7934	9828	12672	273,0
прибуток на змішаний дохід	2260	2652	3364	3994	5341	236,3
доходи від власності одержані	227	327	454	586	1052	463,4
соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти,	4337	5658	8071	9396	11830	272,8
з них						
соціальні допомоги	1758	2548	4278	5214	6160	350,4
Витрати та заощадження,	11466	14352	19823	23804	33895	269,4
зокрема						
придбання товарів та послуг	9530	11662	15958	18912	24441	256,4
поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти	770	845	1050	1379	2038	264,7
нагромадження	58	274	225	473	766	132,1
приріст фінансових активів	1079	1508	2466	2742	3078	285,2
Наявний дохід						
всього, млн грн	8860	11400	16020	19025	23936	270,1
на одну особу, грн	3401,6	4396,1	6203,1	7394,7	9335,0	274,4
Реальний наявний дохід, % до попереднього року	108,7	120,7	125,9	110,5	113,8	+5,1

Джерело: 4, с. 250.

Така ситуація дійсно була, але є й інша тенденція, яка проявляється у структурних зрушеннях щодо доходів та видатків населення. Так, потрібно відзначити надто високу питому вагу соціальної допомоги та інших одержа-

них поточних трансфертів у сумі доходів – 38,2 %. У частині видатків нераціональна за пропорцією сума – 79,1 %, виділяється на придбання товарів та послуг, із яких до 80 % – на купівлю продовольства.

На нашу думку, основним джерелом доходів все-таки повинна бути заробітна плата, й той відсоток – 41,0, який склався в 2007 р., є недостатнім. Особливо це стосується найманих працівників, де в динаміці досягнуто значного прогресу (табл. 3).

Табл. 3. Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників за видами економічної діяльності, грн

Види економічної діяльності	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2007 р. в % до 2006 р.
Всього	419,14	523,32	713,16	923,30	1182,63	128,1
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	175,85	292,07	418,83	554,09	763,68	137,8
Рибальство, рибництво	395,04	462,05	623,93	827,42	1015,91	122,8
Промисловість	487,10	608,48	794,65	1008,28	1278,07	126,8
Будівництво	500,40	631,74	766,30	974,60	1213,32	124,5
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	344,80	435,56	636,27	842,68	1026,49	121,8
Діяльність готелів та ресторанів	269,21	328,01	417,03	552,23	678,50	122,9
Діяльність транспорту та зв'язку	680,73	828,83	1038,24	1305,31	1641,25	125,7
діяльність залізничного транспорту	814,81	967,24	1142,43	1459,14	1782,69	122,2
діяльність іншого наземного транспорту	334,30	421,17	585,64	760,70	967,26	127,2
діяльність трубопровідного транспорту	1656,71	1818,10	2173,62	2573,50	3178,11	123,5
додаткові транспортні послуги, допоміжні операції	811,65	980,12	1159,20	1482,95	1845,44	124,4
діяльність пошти та зв'язку	530,11	649,29	918,00	1124,12	1444,28	128,5
Фінансова діяльність	862,86	1031,28	1239,15	1594,42	2240,41	140,5
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	418,10	507,09	676,42	908,11	1169,77	128,8
з них дослідження і розробки	441,82	590,03	811,46	1093,24	1439,75	131,7
Державне управління	565,025	662,80	1011,21	1453,99	1764,24	121,3
Освіта	331,72	419,91	628,16	793,86	1042,25	131,3
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	281,54	340,31	481,57	607,47	785,70	129,3
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	271,06	350,51	507,97	694,73	890,23	128,1

Джерело: 4, с. 263.

Офіційні статистичні дані зафіксували значні темпи росту в динаміці – у 2,8 раза в 2007 р. порівняно з 2003 р. загалом по області. Тому показники зростання розраховано лише за 2 останні роки. Разом з тим, темпи зростання за видами економічної діяльності неоднорідні: заробітна плата працівників фінансової діяльності в 1,7 раза перевищувала рівень працівників промисло-

вості, у 2,9 раза – сільського господарства, у 2,8 раза – будівельників. Чомусь ніхто не пов'язав заробіток працівників банків, страхових компаній, кредитних спілок, який до того ж за 5 років зріс у 2,6 раза, з високими відсотками за кредити, і з потенційними можливостями банкрутства фінансової системи у найближчому майбутньому. Можливо, що це не основний чинник фінансової кризи, яка проявилась у 2008 р. й продовжується в 2009 р., але сигнал був тривожним ще два роки тому. Проблема була у неможливості реального впливу на комерційні фінансові структури, на їх закритість різного роду таємницями, непіддатливості всієї системи регуляторним впливам. Хоча при настанні кризових ситуацій вони масово апелюють до держави і Національного банку на предмет їх порятунку.

Наближення соціально-економічних та фінансових негараздів у державі насамперед відчуває населення через купівельну спроможність, зокрема здатність придбати на ринку продукти харчування. Як бачимо, галузі економіки у період 2003-2007 рр. нарощували темпи випуску продукції, зростали доходи населення й заробітна плата найманих працівників. Однак в кон'юнктурі ринку вже тоді проявлялись диспропорції, неадекватно реагували на зміну ситуації ціни, насамперед роздрібні на продукти харчування.

Користуючись методикою статистики щодо темпів змін заробітної плати, ми визначили відсоткові зміни купівельної спроможності населення щодо можливості придбання продуктів харчування (табл. 4).

Табл. 4. Кількість окремих продуктів харчування, які можна було придбати у роздрібній торгівлі на середньомісячну заробітну плату у грудні, кг

Продукти економічної діяльності	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2007 р. в % до 2006 р.
Яловичина	33,9	33,2	28,0	42,3	41,1	97,2
Свинина	31,8	26,7	26,6	41,7	44,6	107,0
Птиця	42,4	52,7	61,3	84,7	96,4	113,8
Ковбаса варена та сосиски першого гатунку	44,5	42,2	44,5	57,7	54,8	94,9
Риба морожена	48,2	46,2	47,5	64,8	79,2	122,2
Риба жива і охолоджена	57,1	56,5	46,0	74,5	67,5	90,6
Масло вершкове	38,2	45,8	47,3	61,4	48,6	79,1
Олія, л	86,0	94,8	111,8	168,7	121,0	71,7
Маргарин	85,8	92,0	94,0	123,1	119,5	97,1
Молоко, л	306,4	358,7	341,2	460,2	356,2	77,4
Сметана, л	86,7	100,9	102,0	146,3	120,2	82,2
Сир твердий	31,7	32,6	30,2	43,0	35,6	82,8
Яйця, шт.	1218,0	1286,0	1585,0	2220,0	1865,0	84,0
Цукор	174,6	195,3	190,2	278,6	332,2	119,2
Борошно пшеничне	213,4	311,3	389,7	477,5	423,9	88,8
Хліб пшеничний	218,1	261,0	291,1	369,8	396,9	107,3
Рис	193,6	176,2	198,7	278,6	307,2	110,3
Гречана крупа	158,0	205,8	199,2	229,0	213,5	93,2
Макарони	156,1	185,8	214,2	301,8	251,1	83,2
Картопля	554,9	776,3	306,1	543,9	657,0	120,8
Капуста свіжа	745,4	1095,0	346,2	1070,6	523,3	48,9
Яблука	237,8	210,0	179,6	127,6	135,2	106,0

Джерело: 4, с. 261.

Дані свідчать, що, незважаючи на надзвичайно високий відсоток підвищення заробітної плати у середньому за місяць в 2007 р. порівняно з 2006 р. для працівників усіх без винятку видів економічної діяльності (табл. 3), кількість окремих продуктів харчування адекватно не зросла. Більше того, у роздрібній торгівлі за цю збільшену заробітну плату можна було придбати значно менший обсяг окремих продуктів харчування. Власне кажучи, із набору з 22 їх видів лише по 8, або 36,4 %, купівельна спроможність населення зросла.

Особливо складно, що зменшилась кількість таких вкрай потрібних продуктів, як молоко, олія, масло вершкове, яйця, сметана, крупи і макарони, борошно, не кажучи вже про необхідну кожній сім'ї капусту. У цьому плані передкризовий 2007 р. був провальним, чого не можна було не зафіксувати в економічній політиці та соціальній ситуації. Ринок продовольства чітко відреагував на наближення кризової ситуації, не відреагувала система управління й законодавства.

Висновки. Продовольчий ринок є основним джерелом забезпечення населення продуктами харчування, й він впливає на виробників і споживачів через забезпечення рівноваги на попит і пропозицію. Якщо ця рівновага порушується споживачами, які формують попит, відбувається процес саморегулювання через ціну надбавки, а через неї – на виробника. Порушення та диспропорції у цих складових спричиняють кризи – дефіцит товару, його надлишок, байдужість покупців, які, своєю чергою, тиснуть на ціну й зумовлюють фінансові кризи. У всіх випадках терплять спочатку виробники товарів, потім їхні споживачі, й у кінцевому підсумку – фінансові структури й державний бюджет.

Тенденції розвитку регіональних економік за останні п'ять років показали реальні можливості нарощування випуску продукції, росту доходів і заробітної плати найманих працівників. Про це свідчать розрахунки за даними галузей економіки Львівської області. Однак зберігаються, а подекуди й поглиблюються, диспропорції у розвитку, доходів і споживання, низка вад у функціонуванні фінансової сфери, соціальному забезпеченні населення.

Для запобігання таким негативам потрібен постійний контроль за ситуаціями у сфері виробництва, споживання, фінансів. Це забезпечить своєчасне реагування з боку систем управління економікою, законодавства.

Література

1. Пастернак О. А застаріле м'ясо перуть, як білизну. Газ // Високий замок. – № 18 (3912) від 5-11.02.2009 р. – С. 1-3.
2. Біттер О.А. Розвиток сільського господарства і рівень життя сільського населення Карпатського регіону : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук. – Львів, 2008. – 36 с.
3. Пасхавер Б.Й. Сучасний стан продовольчої безпеки // Економіка України. – 2006. – № 4. – С. 43-50.
4. Статистичний щорічник Львівської області в 2007 р. – Львів. – 2006. – Ч.І. – 368 с.